

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer ha-Tishbi

Eliyahu Baḥur

רוחב והילא

Ṭshernoḃits, 616 = 1855

למיגה תוא

[urn:nbn:de:kobv:517-vlib-12352](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:kobv:517-vlib-12352)

אות הגימל

גְּתִית בדברי רז"ל (ריס מס' ע"ו) כפה עליהם דר כגיגית *
היא האמבטי בלשון אשכנז בוט או קוף ובלעז מינה
ובערך פירוש שהוא סל העשוי חורין חורין ונראה
לי שהראשון עיקר *

גֵּאוֹן יש גאון הוא לטובה כמו (ישעיה ד) לגאון ולתפארת וכן
(שמות ע"ז) וברוב גאונך שהם לשון שררה בלשון אשכנז
הערש אפט ובלעז סינייריאה ויש לרעה כמו (משלי י"ג) לפני
שכר גאון (משלי ח) גאה וגאון ודרך רעה הם לשון גאווה בלשון
אשכנז הופרט ובלעז סופירבייא וכן גאות יש לטוב ויש לרעה כגון
(תילים כ"ג) יי מדך גאות לבש לטובה * (ישעיה כ"ח) עטרת גאות
שכורי אפרי לרעה (איוב מא) וראה כל גאה תרגום כל גיותן והוא שם
תואר ואנחנו נוהגין לומר גיותן הגימל בפתח וחתמהתי איך נעשה מן
(איוב ת) גאון שם תואר ואינו אלא שם דבר כדלעיל * וכן קצת
החבמים שהיו אחרי האמוראים נקראו גאונים כגין רב שרירא גאון
רבי סעדיה גאון ושמעתי שנקראו כן בעבור שהיו בקיאים בכל
התלמוד שהם ששים מסכתות * גאון בגימטריא ששים :

גַּב אף על גב הוא כמו אף על פי ואולי יש הפרש ביניהם ואנכי
לא ידעתי ופתרונם בלשון אשכנז וויא וואל דוך
ובלעז בין קי :

גַּב כל מלת עם שבא בכנוי מתורגם בלשון גב בתרגום ירושלמי
כמו עמו עמך עמי תרגום גביה גבך גבי וכולי ורבותינו
זכרונם לברכה שמשו בו בלשון אצל באמרם כשהוא
אומר גבי עונש וכן גבי שכר * בלשון אשכנז ביי ובלעז אפריסו *

גַּבְר בדברי רבותינו זכרונם לברכה קראו שם כנוי להקדוש
ברוך הוא גבורה באמרם (שמות כ) אנכי יי אלהיך וגומר
מפי הגבורה שמענום וכן (מכות ד' ד) (א) צא והמלך
בגבורה אבל אינו בא אלא עם הא הידיעה ולכן צריך לקרא בית
בגבורה בפתח :

גַּדְגַּדְנִיּוֹת (ב) אנחנו קורין וכן הפרי הנקד בלשון אשכנז קירשן
ובלעז ציריזי ובערך מפרש אותו מין עשב
שאוכלין הגמלים : ויש אומרים שהוא כודע
גד בלעז קולייא נדרא וכן בלשון אשכנז *

(א) מכלתא פ' יתרו' (ב) זככות דף ע' יגדל

א עוד
זי ביר
א וכן
מן ביר
ז
זוהגין
לזה
לבר
ישעיה
והם
און
בכל
זכנה
ברא
שכנו
זנחנו
ז
ז (ד)
זהיה
פעם
בת
הרף
דף
רים
יאה
של
ת

תשבי

גדר

נקרא האצבע הגדול גדל ובלשון עברי נקרא בהן וטראה
שלא נקרא גדל רק האצבע הגדול של היד אבל בהן נקרא
של היד ושל הגל ועוד קראו לו בגמרא (יומא דף י"ב)
אצבע צרדא בלשון אשכנז דוימא ובלעז מוליקמו :

גדר

בהגיון כשהם מבארים מהות ואכות של שם או חכמה
אחת במאמר קצר מאוד קראו לו גדר כגון מהו ערך
האדם אמרו האדם הוא חי מדבר מהו גרה הרפואה
כך וכך גדר השיר כך וכך ובלעז דשינציון :

גיהנם

קראו רבותינו זכרונם לברכה מקום עונש הרשעים אחר
מותם גיהנם לפי שגוי בן הנם הסמוך לירושלים היה
מקום מטונף ששם שרפו את בניהם למולך ונקרא כן
לפי שהבן היה שם נוהם וצועק ובשלשה מקומות נמצא גיהנם בלי
זכר בן עיין במסורה גדול' ותמהתי למה אנו קורין אותו גיהנם
בפתח או בקמץ ולא נמצא בפסוק רק בחולם :

גוי

כל איש שאינו מישראל קראו לו גוי כלומר שהוא מגוי
אחר ואם נקבה היא קראו לה גויה ובלשון רבות גויות אף
על פי שלא יתכן בלשון :

גויה

(נגעים פ"ו וכ"מ) ראש הגויה פירוש ראש גיד הערוה :

גוף

(ד"ה א' י) את גופת שאול ואת גופת בניו : ולא נמצא
עוד במקרא ושניהם בלשון נקבה (שמותל ה ל) אבל
את גוית שאול ואת גוית בניו תרגום ית גופיא דשאול
וית גופי דבנוהי שניהם בלשון זכר ומוה אמרו חכמים גוף
וגופים בלשון זכר :

גון

כהאי גונא פירוש כזה הרמות וכן תרגום כרמית חמת
נחש כגון אירסא דחיוויא וכן בפסוק (רות ד') ויאמר הנואל לא
אוכל לנאול תרגום כהאי גונא ליה אנא יכול למפרק בלשון
אשכנז גלייכניש ובלעז סימילימו דיני :

גון

ענין צבע כגון (לסתר ה) חור ברפס תרגום גון חידר וכן
תחש תרגום ססגונא פירוש מין היה שיש לו צבעים הרבה
כמו שפירש רש"י שם :

גון

הרבה שמשו רדל בזאת המלה עם כף שמושית באמרים
כגון ופתרונה כמלת כמו : אבל כמו יחובר אל הכנעיים
באמרים כמדהו כמוך כמוני וכולי ולא כן מלת כגון :

גון

כל לשון ענין לא נמצא רק בקהלת ומתורגם בלשון גוון כמו
ענין רע גוון ביש וכעס ענינו ורגז גוניה ואולי הוא
מענין

מענין גוון דלעיל .

גזם (תיליס ח) אויב ומתנקם תרגום בעל דבכא וגזים וכן (משלי כ"ו) קורץ שפתיו גזים בשפתותיה (שבושית דף מו) וברברי ז"ל אנוש דגזי ולא עביר בלשון אשכנז דריוואין ובלעז מאנוצר . והבלל כל לשון גזים אינו אלא לעשות רעה ואין משמשין בו רק בבנין פעל הדגוש :

גזמא פירשתיהו בשרש הבאי עין שם .

גזר רוב לשון חוק מתורגם בלשון גזרה כגון (בראשית מ"ז) וישם אותה יוסף לחוק תרגום לגזרה וכן (שמואל י"ב) זאת חקת דא גזרתא וכן (יונה ג) מטעם המלך מגזרת מלכא וכן (אסתר א) בדתי פרס ומדי בגזרין פרסאי ומדאי .

גזרה רז"ל קראו לשמדות ודתות שגזרין עליהן האומות גזרות והוא מלשון (אסתר ב) אשר נגזר עליה . וכן אמרו גזרא היא מלפני בלעז סינטיניציה ובלשון אשכנז אורטייל .

גזרה מקל וחומר וגזרה שוה הם משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן ואין כאן מקום באורם וגזרה זו פירוש חתיבה בלשון אשכנז שטוק מלשון (מלכים א' ג') גזרו את הילד :

גזרה המדקדקים קראו לכל חלק מהפעלים גזרה כגון גזרת השלמים גזרת החסרים וכולי פירוש חתיבת וכן נמצא ביחזקאל (יחזקאל מא) והגזרה והבניה . ובלשון רבים קרוין אותם גזרות הגימל בחיריק והזין בשוא והוא טעות וראוי לומר גזרות הגימל בשוא והזין בקמץ כמו מן שמלה שמלות וכל אלו ארבע השרשים הנזכרים הם קרובים בענין :

גז (דברים כד) ספר כריתות דבאורייתא מתורגם גט פטורין . (ישעיה נ) ודבישעיה מתורגם אגרת פטורין (ירמיה ג') ודכירמיה מתורגם אגרת גט פטורין ובעלי התוספות (ר"ט גמין) גזתני טעם למה נקרא גט לפי שיש בו שתיים עשרה שורות (א) וקשה לי והלא אף שאר שמרות נקראים גט כגון גט חוב שאין בו אחריות ועוד למה לא נקרא ד"ח או ה"ז או מ"ג וכולי שגם הם בנימטרא שתיים עשרה :

גז

(א) ולא הבין דבריהם שהם נומניס טעם שכותבין בגט אשה י"ב שורות משום שנקראה גט ולכן אין קושיא ועוד וכ"כ החי"ט :

הא

ונראה ל
הן נקרא
דף י"ב
חכמה
גז
הרפואה
ם אתה
ים היה
קרא כן
גם בלי
גיהנם
א מגוי
יות אף
דרוה
נמצא
אבל
דשואל
ם גוף
חכמת
אל לא
בלשון
ד וכן
הרבה
אמרם
בגויים
ז כמו
הוא

תשבי

גיד בדברי רבותינו זכרונם לברכה (א) רברים קשים כגידין והוא עעב מר תרגום (משלי ה) ואחריתה מרה כלענה מררין כגידיו

גין (בראשית מז) על כן באה אלינו הצרה הזאת יתרגום ירושלמי בגין כך אתח עלנא הוא כמו בשביל ואין לשמש בהם זולת הבית וכן (צמדרש שמות יח) אם אין אתה יוצא בגיני צא בגין אשתך ובולי וכן פר"שי

גיים (ב) בדברי רבותינו זכרונם לברכה (שבת פ ז"מ) שהוא ירא מפני הגיים והרבו גייסות בלשון רבות ולא נמצא גייסים ופירושו חילות

גייך בדברי רבותינו זכרונם לברכה (פסחים דף לג) גר שנתגייך וכן (צ"ר פ' לך לך) אברהם מגייד את האנשים ושרה מגיירת את הנשים שרשו גור כמו מן קום קים

גלל (דברים ט"ו) בגלל הדבר הזה וכן (צ"אשית י"ג) וחיתה נפשי בגללך לשון בעבור ואין לשמש בהם בלי בית

גלגל נקראו השמים גלגלים שנאמר (תילים ע"ז) קול רעמך בגלגל לפי שהם סובבים תמיד והם שבעה שבכל אחד מהם אחד מן שבעה כוכבי לכת שסמנם חנ"כל שצ"ם פירוש חמה נוגה כוכב לבנה שבתאי צדק מאדים

גלגול דעת רבותינו זכרונם לברכה (כתובות דף ק"א) כי בתחית המתים לא יחיו רק הנקברים בארץ ישראל והנקברים בחוצה לארץ אינם חיים אלא דרך גלגול מחילות רוצה לומר שיתגלגלו תחת הקרקע עד תוך ארץ ישראל ושם יחיו וזהו נקרא גלגול מחילות והם חפירות חלולות תחת העפר בלשון אשכנז לעבר שנאמר לבא במערות צורים ובמחלות עפר ומוזה מה שאומרים בעלי הקבלה גלגול הנשמות ודעתם שכל נשמה ונשמה נבראת שלשה פעמים רוצה לומר שהיא מתגלגלת בגופי שלשה בני אדם ולוקחין סמך מפסוק (איוב ל"ג) הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר וכן אומרים שנשמתו של אדם הראשון נתגלגלה בגוף של דוד המלך ומרוד תתגלגל בגופו של משיח וכן אדם ראשי תיבות אדם דוד משיח וכן אמרו שהנשמות של בעלי עבירות יתגלגלו בגופי בעלי חיים כל אחד לפי עונו כגון מי שבא על הזכר נשמתו תתגלגל בארנבת לפי שהוא רובע ונרבע ומי שבא על אשת איש נשמתו תתגלגל בגמל (א) שבת דף פ"ז (ב) כ"ה בקלף נוסחאות לפי

לפי כך אמר דוד (תילים י"ג) אשירה ליי כי גמל עלי : פירוש
אשירה לך ואורך באשר העברת חטאתי והצלת נפשי מן הגמל :

גלח

לפי שבהני אלה הנוצרים מגלחים פאת ראשם לכך נקראו
גלחים - והיחיד גלח הלמד הנושה וקמוצה על משקל
גנב גנכים : ויש מין אחר הנקראים כומרים ובשרש
כמר אפשה ההפרש שביניהם

גליון

(ישעיהו ח') קח לך גליון רש"י פירש מגילה : והדרך פירש
אגרת ויונת : תרגם לוח ואנחנו פותרים אותו בלשון אשכנז
צעטול ובלעז פוליצה וגם קוראים אנחנו מה שלמעלה
ולמטה ובצדדי הרף חלוק בלי כתיבה גליונות ובלעז מארגיני
והנוצרים קורין לתורה החדשה שלהם אוונגליון ברפי על הגימל
והוא בלשון יון בשורה טובה ורבותינו ז"ל הסכו שמו (שנת דף קיו)
און גליון ובעל הערוך פירש מה שפירש עיין בשרשו :

גם

בדברי רז"ל (כריתות דף ה) מושחין הכהן גדול כמין גם
יונית פי' (הריות דף יב) (וע"ז כמין כ"י ז"ל) אות אחת
בכתיבה יונית הנקרא גמא וצורתה כגון דלית
הפוכה כזו :

גם

נחום איש גם זו אומרים (תענית דף דה) שנחרא בן כי
צדיק היה וכל מה שאירע לו אמר גם זו לאוהב ובערוך
משמע שנמזו מלה אחת והוא שם מקום שנאמר (ד"ה
צ' כ"ח) זאת גמזו ואת בנותיה : ואומר אני שלפי זה היה ראוי
להקרא איש גמזו הגימל בחירק :

גימגם

בדברי רז"ל מגמגם בלשונו והשם מגמגם פירוש מי
שאינו יכול לבטא דבורו יפה נקרא מגמגם ונקרא גם
כן פסילוס וקטע לשנא בלשון אשכנז שטאמלן
ובלעז טארטלייא :

גימטריא

היא מלה יונית ממש לשון חשבון או מנין ברפי
על הגימל ובערוך מפרש אותה בענין אחר
ולא נהירא :

גמר

נוהגין רבותינו זכרונם לברכה בדבריהם כשמביאים פסוק
אחד ואינם משלימין אותו כדי לקצר שלשה או ארבע
תיבות כותבין ונומר והוא פעל יוצא רוצה לומר
הפסוק משלים דברו וכאשר מביאין מאמר מדבריהם ואינם
משלימין אותו כותבין וכולי והשם גמר או גמירא :

גמרו

הוא
ה
למי
ולת
צא
ירא
סים
יר
שרה
יתה
עמד
אחד
צ"ם
כי
ראל
לגול
דאל
נחת
ולות
עתם
היא
ג'
מתו
לגל
מרו
חד
לפי
נמל

תשבי

גמרי

נוהגין רז"ל בדבריהם במלת לגמרי והיא במקום כל וכל בלשון אשכנז גנץ אונ גאר ובלעז אין טוטו פער טוטו ויש הפרש בין לגמרי ובין מכל וכל כמו שפירש רש"י (דברים כ"ג) לא תתעב אדומי לגמרי לא תתעב מצרי מכל וכל וצריך עיון שם :

גמרא

התלמוד נחלק לשני חלקים החלק האחר נקרא משנה והחלק השני נקרא גמרא ושניהם יחד נקראים תלמוד ועוד אדבר מזה במלת תלמוד :

גן עדן

קראו חכמים מקים תענוג הצדיקים וקבול שכרן גן עדן לפי שהגן אשר נטע השם בעדן והנית בו אדם הראשון הוא המקום היותר נבחר שבכל העולם בלי ספק לכך כנו התענוג ההוא גן עדן ויש שואלים מאחר שנודע שהמקום ההוא בארץ הנקרא עדן ונותן בו סמנים שהוא בעדן מקדם איך לא נמצא אדם שהיה שם וראה את המקום והגן ההוא התשובה כי אין ספק שהלכו שם רבים אבל כל באיה לא ישובון מפני רוב התענוג שנמצא שם מי הוא הסכל שיפרד משם אלא הכל נשארים שם ואולי דמניעה היא מפני להט החרב המתהפכת שהיא עדין שם ואין מי שיוכל להכנס :

גנה

גנה גנית ענין בזיון וחרפה ואין משמשין בו רק בבנין פעל כגון הבינוני מגנה הפעול מגנה וכן כל הבנין והשם גנאי או גנות בלשון אשכנז שאנר ובלעז ווערגונייא :

גם

(משלי כ"א) רום עינים תרגום דאזיל בנסות עיינין והתואר בדברי רבותינו לברכה (אבות פ"ד) גם רוח וכן מי שאין לו שכל דק קורין לו גם השכל ובלשון נקבה בהמה גסה בלשון אשכנז גרובא ובלעז גרושו :

גם

אדם קורא לבעל אחותו או לאחי אשתו גיסו וכן בעלי שתי אחיות נקראים גיסים זה לזה וכן לאשת אחיו או לאחות אשתו קורא גיסתו ואין לדבר בו זולת בנוי לומר גיס ועוד אדבר מזה בשורש יבם ובלשון אשכנז שוואגר ובלעז קוניאדו והנקבה גישווייא ובלעז קונייארא :

גר

סתם גר שבתורה הוא שקבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה ונמצאו פעלים ממנו בשתי יודין וכבר זכרתים בשורש גייר גם שמשו בו בשתי רישין באמרם (ה) גרים נרורים והוא כמו מגורים :

גרים

(ה) יצמות דף ע"ט

גֵרָם זה השרש לא נמצא במקרא כי אם בלשון עצם כמו
 (בראשית מ"ע) חמור גרם אבל רבותינו זכרונם לברכה
 שמשו בו לסבת הדבר וכן תרגום (שמואל א' כ"ג) אנכי
 סבותי בכל בית אביך אנא גרמית ובדברי רבותינו זכרונם לברכה
 (ה) והוא גרם לו כל הכבוד הזה וכן (יחזקאל ד' פ"ד) גרם לשכינה
 שתסתלק מישראל וכן הרבה וכלם בבנין הקל ואין לשמש
 בו בבנין אחר :

גֵרָם גרסונו בפרק פלוני והוא כמו שנינו לשון למיד וכן פלוני
 הוה גרים וכן בפסוק (סיר א') ישקני מנשיקות פיהו
 משנה ותלמוד בגירסא וכן מה שלומד הנעה בנערותו
 נקרא גירסא דינקותא

גֵשֵׁם בספרים חצונים קראו הגוף גשם באמרם האלוה אינו
 גשם ובנו ממנו התפעל באמרם מתגשם ולא נמצא במקרא
 רק בדניאל כמו (דניאל ה) גשמיה יצטבע פירוש
 גופו יתכבס

גֵשֵׁר בדברי רבותינו זכרונם לברכה (מ"ד פ' וישלח) עשה עצמו
 כגשר העולם דומה לגשר רעוע הוא המסלול העשוי
 מעצים או מאבנים משפת הנהר לשפתו השנית לעבור
 ברגל בלשון אשבנו ברוק ובלעז פונטו (מחוס ב') שערי הנהרות
 נפתחו גשרי נהרותא וכן (יחזקאל כ"ז) את כל לוחותים
 ית כל גשרין :

נשלמה אות הגימל גילוכט זיי גוט כון הימל :

אות הדלת

דא תרגום של זאת דא (מלכים ב' ח) כמו זאת האשה וזה בנה
 דא אתתא ודין ברה (דניאל ב) ובדניאל דא נקשן :

דבר קריין לחזיר דבר אחר ונראה לי הטעם כדי שלא לזכור
 שמו בפני התינוקות וידרשו וישאלו עליו ויבאו לידי
 אכילה כמו שאין זוכרין שם לחם בפסח מטעם זה :

דבור בדברי רבותינו זכרונם לברכה על כל דבור והבור ויש
 הפרש בין דבור לדבר כי דבר הוא שם נופל לומר על
 כל מה שהוא שם דבר בין שיש בו רוח חיים בין
 שאין בו רוח חיים אבל דבור אינו נופל רק על הדבור היוצא מן
 (א) רש"י פ' יתרו הפה